

İslâmi Hayatta
Aile ve Çocuk Terbiyesi

Risale-i Nur Külliyyatından Derleme
Ayşenur Zehra

İttihad Yayıncılık

1995

İslâmi Hayatta
Aile ve Çocuk Terbiyesi

Risale-i Nur Külliyyatından Derleme
Ayşenur Zehra

İttihad Yayıncılık

1995

İçindekiler

1-AİLE	1
Gerçek Aile Saadeti	3
İslâmî Aileye Darbe.....	5
2-TERBİYE NASIL OLMALI	7
• Çocuğun dinî sahadaki kusurlarına gelince:	8
Aile Reisinin Mes'uliyeti	10
Terbiyeye Nereden Başlamalı?	11
• Hz. Lokman'ın oğluna birinci nasihati;.....	11
• Hz. Lokman'ın ikinci nasihati;.....	13
• Hz. Lokman'ın üçüncü nasihatında ise;.....	14
• Hz. Lokman'ın dördüncü nasihati:.....	15
Küçük Yaşta Öğrenmeli	16
Yanlış Telkinler	18
Anne Ve Babanın Ehemmiyeti	20
Haya Azlığı.....	22
Şer Cereyanlarının Oyunları	24
Muhitin Tesiri.....	26
Örnek Anneler	27

İbadet Yaşı	28
Çocuğun Kıyafeti	29
Fitneden Sakınmak	31
3- ERKEK KADIN MÜNASEBETLERİ	34
Evlilikte Esas Ne Olmalı?	35
Kadınların Dershaneleri.....	38
Kısaltma İşaretleri	42
Lügatçe	43

1-AİLE

Aile, tarihî seyri de nazara alınarak geniş ve umumi açıdan şöyle tarif edilebilir:

Dinî ve içtimâî kaidelere uygun evlilikle kurulan doğum veya evlad edinme yolu ile gelen ferdleri de içine alan mezkûr kaidelere göre karşılıklı vazife ve mes'uliyetler çerçevesinde müşterek bir hayat yaşayan insanlardan müteşekkil içtimai bir müessesedir.

Aile, cemiyetin temelidir. Ailenin sağlamlığı ve aile efradının huzur ve saadeti, maddî ve manevî bir kısım şartların varlığına bağlıdır. Bunların en mühim ve başta geleni aile hayatının dini hayata, dini terbiye icablarına bağlı ve tabi olmasıdır. Kur'an (30:21) âyetiyle bildirdiği **meveddet** ve (25:54) âyetinde ifade edilen **neseb** ve **sıhr** hakikatinin ve aile efradının arasındaki bu fitri bağların tekâmülü ve tealîsi buna vabestedir. Asrî ailelerde müşahade edilen maddî ve manevî çöküntü ve çözülme, bu hakikatin başka bir şahididir.

Aile hayatının teessüsü için farz kılınan **nikâh** şartının hikmet-i teşriiyesine gelince:

Nikâh, aile müessesesini te'sis ve zevc ile zevce arasındaki maddî ve manevî hukuku, dinî hayat istikametinde tayin ve temin eder. Zira **Şer'î nikâh ile taraflar, Şer'î hukukun tayin ettiği hak ve salahiyetleri, resmen teminat altına almış olurlar.**

Şer'î hukuka itaat etmek mecburiyetini kaldıran cemiyetlerin hukukî şartları içinde evlenenlerin, çok kuvvetli dinî salabetleri ve şer'î kıstaslara bağlılıkları gerektir ki; Şer'î hukukun mer'î olduğu yerlerde sağladığı hukukî ve manevî disiplin bir derece

temin edilebilsin. Yani manen ve maddeten mes'ul makamda bulunan erkeğe, kadının itaatini netice versin.

Halbuki hayata meyyal olan ekser kadınların hissiyatını tahdid edip Şer'î istikamete tevcih etmekle muvazzaf olan ve **Kur'an lisanında kavvam** vasfıyla tavsif edilen erkeğin, eşini Şer'î istikamete tevcih edecek hukukî istinadı ve salahiyeti bulunmazsa; **moda ve israf dünyasında ve kadın hürriyetine istinaden naşizeliğe giren ve kanunî istinadları bulunan asrın kadını, manevî ve ahlâkî disiplin altına almak, gayet müşküldür.** Böylece salahiyet ve mes'uliyetleri bulunması gereken bir erkeğin idaresinde nizama girmeyen aile hayatı, cidiyetini kaybeder.

Evet «Nev i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zenberek ve dünyevî saadet için bir cennet, bir melce, bir tahassüngah ise, aile hayatıdır.

Ve herkesin hanesi küçük bir dünyasıdır. Ve o hane ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise, **samimi ve ciddi ve vefadarane hürmet ve hakiki ve şefkatli ve fedakârane merhamet** ile olabilir.

Ve bu hakiki hürmet ve samimi merhamet ise ebedî bir arkadaşlık ve daimi bir refakat ve sermedi bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hududsuz bir hayatta birbiriyle pederane, ferzendane, kardeşane, arkadaşane münasebetlerin bulunmak fikriyle, akidesiyle olabilir.

Mesela der: **Bu haremim, ebedî bir âlemde, ebedî bir hayatta daimi bir refika-i hayatımdır.** Şimdilik ihtiyar ve çirkin olmuş ise de zararı yok. Çünkü ebedî bir güzelliği var, gelecek. Ve böyle daimi arkadaşlığın hatırı için her bir fedakarlığı ve merhameti yaparım diyerek o ihtiyar karısına, güzel bir huri gibi muhabbetle, merhametle mukabele edebilir.

Yoksa kısacık bir iki saat suri bir refakattan sonra ebedî bir firak ve müfarekate uğrayan arkadaşlık, elbette gayet suri ve muvakkat ve esassız, hayvan gibi bir rikkat-i cinsiye mânâsında ve bir mecazi merhamet ve sun'î bir hürmet verebilir, ve hayvanatta olduğu gibi başka menfaatlar ve sair galip hisler, o hürmet ve merhameti mağlub edip o dünya cennetini, cehennemine çevirir. (Sözler sh: 97)

Gerçek Aile Saadeti

“Bu zamanda aile hayatının ve dünyevî ve uhrevi saadetinin ve kadınlarda ulvi seciyelerin inkişafının sebebi, yalnız daire-i seriattaki âdâb-ı İslâmiyetle olabilir. Şimdi aile hayatında en mühim nokta budur ki, kadın, kocasında fenalık ve sadakatsizlik görse, o da kocasının inadınakadının vazife-i ailevîsi olan sadakat ve emniyeti bozsa, aynen askerîdeki itaatın bozulması gibi, o aile hayatının fabrikası zir ü zeber olur. Belki o kadın, elinden geldiği kadar kocasının kusurunu ıslaha çalışmalıdır ki, ebedî arkadaşını kurtarsın.

Yoksa o da, kendini açıklık ve saçıklıkla başkalarına göstermeğe ve sevdirmeye çalışsa her cihetle zarar eder. Çünkü hakiki sadakati bırakan, dünyada da cezasını görür. Çünkü namahremlerin nazarından fitratı korkar, sıkılır, çekilir. Namahrem yirmi erkeğin onsekizinin nazarından istiskal eder. Erkek ise, namahrem yüz kadından ancak birisinden istiskal eder, bakmasından sıkılır. Kadın o cihette azap çektiği gibi, sadakatsizlik ithamı altına girer, za'fiyetiyle beraber, hukukunu muhafaza edemez.

Bahtiyardır o adam ki, Refika-i edebiyesini kaybetmemek için salih zevcesini taklit eder, o da salih olur.

Hem bahtiyardır o kadın ki, Kocasını mütedeyyin görür, ebedî dostunu ve arkadaşını kaybetmemek için o da tam mütedeyyin olur, saadet-i dünyeviyesi içinde saadet-i uhreviyesini kazanır.

Bedbahttır o adam ki, sefahate girmiş zevcesine ittiba eder, vaz geçirmeye çalışmaz, kendisi de iştirak eder.

Bedbahttır o kadın ki zevcesininin fiskına bakar, onu başka bir surette taklit eder.

Veyl o zevc ve zevceye ki, birbirini ateşe atmakta yardım eder. Yani **medeniyet fanteziyelerine birbirini teşvik** eder.” (Lem’alar sh: 202)

Dünyada iki kere evlenen bir kadının ahirette hangi kocasıyla beraber olacağını soran sahabeye Peygamberimiz (A.S.M.) **“Güzel ahlâklısı kocası olur”** cevabını verdi. (Diyanet İ. B. Yayınlarından seçme hadisler 1. Kitap, 10. Hadis). Bu rivayetten anlaşılıyor ki, diyanetçe küfüv olanlar ahirette beraberdirler.

«Aklı başında olan bir adam refikasına muhabbetini ve sevgisini beş on senelik fani ve zahiri hüsn-ü cemaline bina etmez. Belki kadınların hüsn-ü cemalinin en güzeli ve daimisi, onun şefkatine ve kadınlığa mahsus hüsn-ü siretine sevgisini bina etmeli. Tâ ki, o biçare ihtiyarladıkça, kocasının muhabbeti ona devam etsin.

Çünkü onun refikası, yalnız dünya hayatındaki muvakkat bir yardımcı refika değil, belki hayat-ı ebediyesinde ebedî ve sevimli bir refika-i hayat olduğundan, ihtiyarladıkça daha ziyade hürmet ve merhamet ile birbirine muhabbet etmek lazım geliyor.

Şimdiki terbiye-i medeniye perdesi altındaki hayvancasına muvakkat bir refakattan sonra ebedî bir müfarakata maruz kalan o aile hayatı esasıyla bozuluyor.» (Lem’alar sh: 201)

İslâmî Aileye Darbe

«İnsanın, hususan müslümanın tahassüngâhı ve bir nevi cenneti ve küçük bir dünyası aile aile hayatıdır. Bu da mı bozulmaya başlamış dedim, sebebini aradım. Bildim ki. Nasıl İslâmiyetin hayat-ı içtimaiyesine ve dolayısıyla Din-i İslâm'a zarar vermek için **gençleri yoldan çıkarmak ve gençlik hevesiyle sefahete sevk etmek için bir-iki komite** çalışıyormuş. Aynen öyle de, biçare nisa taifesinin gafil kısmını dahi yanlış yollara sevk etmek için bir-iki komitenin tesirli bir surette perde altında çalıştığını hissettim, ve bildim ki, bu millet-i İslâma bir dehşetli darbe, o cihetten geliyor.

Ben de siz hemşirelerime ve gençleriniz olan manevî evlatlarıma kat-ıyyen beyan ediyorum ki **Kadınların saadet-i uhreviyesi gibi, saadet-i dünyeviyeleri de ve fitratlarındaki ulvi seciyeleri de bozulmaktan kurtulmanın çare-i yeganesi, daire-i İslâmiyedeki terbiye-i diniyeden başka yoktur!...** (Lem'alar sh: 201)

Hem zevc ve zevce (eşler) arasında böyle İslâmi hayat ve terbiye takip edilirse, bunun mükâfatı, dünyada olduğu gibi ahirette daha ulvi olacaktır.

Evet **“refika-i hayatına meşru dairesinde, yani latif şefkatine, güzel hasletine, hüsn-ü siretine binaen samimi muhabbet ile, refika-i hayatını da naşizelikten, sair günahlardan muhafaza etmenin netice-i uhreviyesi ise: Rahim-i Mutlak, o refika-i hayatı hurilerden daha güzel bir surette ve daha zinetli bir tarzda, daha cazibedar bir şekilde, ona dâr-ı saadette ebedî bir refika-i hayatı ve dünyadaki eski maceraları birbirine mütelezzizane nakletmek ve eski hatıratı birbirine tahattur ettirecek enis, latif, ebedî bir arkadaş, bir muhib ve mahbub olarak verileceğini vadetmiştir.** Elbette vadettiği şeyi kat'î verecektir.” (Sözler sh: 648)

Kur’anda “**Ya Rabbena! Zevcelerimiz ve zürriyetimiz yüzünden bizlere gözler süruru nimetler, saadetler ver.**” mealindeki (25:74) âyetinin tefsirinde: «Bu taleb, aile ve evlad terbiyesine verilen ehemmiyeti gösterir.» (Elmalılı Tefsiri 3615) deniliyor.

Evet bu âyette aile terbiyesinde gösterilen hassasiyet nazara verilip, **terbiyenin ehemmiyeti** üzerine dikkat çekiliyor. Zira taleb edilen şeyin fiilî duası yapılmadan neticeyi istemek, hikmet-i İlahiye bir nevi isyan sayıldığından, bu âyette istenen neticenin fiilî duası ise; ciddi ve hassas bir aile terbiyesi ve gayretidir.

Terbiye çok umumi ve küllî sahaya şamildir. Bütün varlıklar âlemi tek “Rabb-ül Âlemîn” tarafından terbiye ediliyor. Bu terbiyenin ehemmiyeti ve umumiyeti içindir ki, “Rabb-ül Âlemîn” tabiri Kur’anın birinci suresinde yer alır ve daha pek çok âyetlerde tekrar edilir.

Allah’ın (C.C.) terbiyesi dışında diğer bir terbiye ve tekâmül yolu yoktur. Zira geniş manasıyla terbiye; mahlûk Hâlık tarafından hangi maksad ve gayeler için yaratılmışsa, mahlûkun o gayeye uygun vasıflara sahip kılınması, o gayeye erdirecek tarzda istihdam edilmesi ve tedricen ona eriştirilmesidir. O hikmet ve gayeleri bilen yalnız Allah olduğu gibi, o gayelere varmak için gerekli olan vesileleri de ancak o bilir, insan onun bildirmesiyle o terbiye vesilelerine nail olur. İşte bunun içindir ki; Allah, beşerin terakki seviyelerine göre bu terbiye kaidelerini peygamberleri vasıtasıyla göndermiş ve bu kaidelere uyanları, bağlılıkları derecesinde terbiye etmiş, kâmil kılmıştır. **Başta peygamberler, asfiyalar ve veliler, bu İlahî terbiyenin mükemmel mazhalarıdır.**

2-TERBİYE NASIL OLMALI

İlahî **terbiyede taltif ve tecziye**, iki mühim esastırlar. Yani Rabb-ül Âlemîn, Rububiyet-i İlahiyesinin, terbiye kanunlarına bağlı kalanlara mükâfat, inayet ve ebedî saadet müjdesi ile kemalâta sevkettiği gibi; muhalefet edenlere de mücazat, hızlan ve azab-ı Cehennemle tehdid suretiyle kötülükten men' ederek terbiyelendirir. Keza **mü'minlere gelen musibetlerin bir hikmeti de, o kişinin terbiyesine bakar.**

Allah'ın beşer eliyle icra ettirdiği hukuk-u İslâmiyedeki bilhas-sa ta'zir cezaları, suçları önlemek için olduğu kadar, kişiyi te'dib ve terbiye etmek içindir.

Terbiyede en önemli yeri işgal eden çocuk terbiyesinde de taltif ve tecziye vardır. Ancak tatbikatı gayet hassas olup, üstün bir mürebbiliği gerektirir. Mürebbi, terbiye muamelelerinde çocuğun iç dünyasıyla mutabakat sağlayabilmelidir. **Çocuğun hataen yaptığı dünyevî bir zararına karşı, şiddet gösterilmemelidir.** Hele iyi niyetiyle beraber, sebep olduğu bir zararda daha dikkatli olmak lâzımdır.

Meselâ çocuk annesini memnun etmek düşüncesiyle, değerli bir cam vazoya koyduğu çiçekleri annesine sevinçle götürürken, düşerek vazoyu kırdığını düşünelim. Korku ve acz içinde ağlayan bu çocuğa annesi de bir itab gösterirse, iç dünyasında annesine karşı olan sevgi ve itimadı sarsılır. Buna benzer durumlarla sık sık muhatab olan bir çocuk, himayecisi ve sığınağı olan **anne şefkatinden ümitsizlik ve güvensizlikle his dünyasında bir boşluğa düşer.** Aileden kopukluk sebebiyle de, cemiyetteki kötülöklere meyledebilir. Şu halde yukarıdaki misalimizde olduğu gibi; **çocuğun kötü niyetle olmayan hatalarını hiddet ve şiddetle değil, anlayışla ve şefkatle karşılamalı.** Bu vesile ile de, gereken nasihat ve telkinlerde bulunmalıdır. Bu davranış, hem çocuğun hatasını anlamasına, hem de

sevgi ve bağıllığının artmasına sebep olur. Bu iki netice ise, onun terbiyesinde temel iki unsurdur.

Çocuklara karşı sevgi ve şefkatle davranmayı tavsiye eden rivayetler vardır.Ezcümle Tac Tercemesi 5. cild sh.15'te 16 ilâ 25. hadîsler; kız ve erkek çocuklarını sevmek ve terbiye etmek mevzuundadır.

• **Çocuğun dinî sahadaki kusurlarına gelince:**

Evvelâ, akrabalar münasebeti de dâhil olarak evde, aile yuvasında ciddi bir İslâm âdabı ve hayatı yaşanmıyor ve daima dünyaya menfaatları ve istikbalini kazanma mevzu edilip teşvik ediliyorsa; şunun bunun dünyevî servet ve makamları ve konforlu hayatları gıbtakârane konuşuluyorsa;

hikmetli nasihatlar ve şefkatli teşviklerle ciddi bir iman dersi ve din ahlâkı gereği gibi verilmiyorsa ve asrın fitne ve sefahetlerine karşı hissî nefretlerin fitrî tezahürleri, yani tavır ve halleri gösterilmiyorsa;

bu aile yapısı çocuğa müsbet tesir imkânlarını sağlamadığı gibi; bu asırda dinden uzak bir hayata itilmesine de sebebiyet verir. Böyle bir aile hayatı içinde çocuğun mütedeyyin olmasını istemek, buzdolabından sıcak su istemek gibidir. Hem mes'uliyeti de mûcibdir.

Fakat bil'akis ailede dinî hayat yaşandığı, müsbet şartlar mevcut olduğu ve terbiye hususunda gerekli vazifeler ifa edildiği halde, çocuk kötü temayüller gösterirse; ölçülü olarak te'dib ve tecziye edilir. Bununla beraber umumileşen asrın ifsadâtı ve sefaheti karşısında, büyük ölçüde müsbet neticelerin alınamıyacağı da bedihidir. Meğer ki hususi bir inayet-i İlahiye ola...

Fitne zamanlarının kötülüklerini haber veren rivayetlerde, o zamanın şartlarında çocuk yetiştirmenin zorluğu bildirilmektedir. (Bak: K.H.:3268, R.E.:33/7 hadîsleri)

“Çocuk terbiyesinde çok mühim bir husus da, anne baba arasında bu mevzuda bir ihtilafın olmamasıdır. Eğer böyle bir anlaşmazlık olduğu takdirde, bunu çocuğa sezdirmemelidirler. Aksi halde çocuk kendi heva ve hevesine müsait olan tarafı tutmak ve diğer tarafa karşı olmak gibi bir duruma düşecektir. **Terbiyede gerekli olan “söz dinleme” ve “hevesî hareketlerini tahdid etme” ise, böyle bir zeminde oldukça zayıflar.** Anne baba arasındaki ihtilaf, çocukta onların doğruyu bildiklerine dair inancı da sarsar.

Çocuğun terbiyesinde en önemli bir husus da, murakabe ve nezarettir. Daima anne veya babasının nezaretinde olması gereken çocuğu istidad-ı fitriyesine göre, **meşru meşguliyetler bulup yetiştirmeye çalışmalıdır. Kötü arkadaş edinmesinden, televizyon ve matbuat gibi neşir vasıtalarının menfi tesirlerine muhatab olmasından korumalıdır.**

Günümüzün hayat şartları içinde bu anlatılanların tatbikatı imkânsız denecek kadar zordur. Fakat insan, doğru bildiği ve kabul ettiği o gerçeklere, hayatı boyunca bir ideal şeklinde yüklemeye gayret eder. Hem mes’uliyetler de, ihtiyar ve iktidara göredir. Hem **“Bir şey tamamıyla elde edilmezse, bütün bütün terkedilmez.”** O halde doğruyu, mükemmeli bilmek, müdafaa ve teşvik etmek ve elden geldiğince gayret göstermek; bir tekâmül yolu ve bir vazifedir.

Çocuğun **şahsiyetli, vakarlı, hayalî ve namusta hassas** yetişmesi için bilhassa **şabb-ı emred** devresinde dikkat edilecek hususlar vardır. Bir gencin münasebet kuracağı kimselelerin mezkûr paragrafta bildirilen takva ve ciddiyete sahip olduklarının bilinmesi gerektir. Baba bu hususların tahkiki ile mükelleftir.

Spor perdesi altında ve çeşitli namlarla kurulan ve gençleri kendine çekip dünyaya ve bozuk cemiyet hayatına iten teşekküllerden çocukları ve gençleri uzak tutmak gerektir. Oyun ve

hareket, çocukların hakkı ve ihtiyacıdır. Fakat bu -zaman ve şartlar itibariyle- kontrol dışı olmamalı. Yerine göre anne veya baba beraberliğinde bu hareket, oyun ve teneffüs haklarını sık sık yerine getirmelidirler.

Şabb-ı emred devresinde tatbik olunan bu murakabe, gencin sahip olduğu ciddiyeti nisbetinde ve güvenilirliği derecesinde hafif tutulabilir, ya da kaldırılabilir. Hatta bazı gençler de var ki; aile efradında manevî disiplin ve diyanet azlığını görerek, ailede daha mütedeyyin bir hayatın varlığını isterler. Bu durumda aile, çocuğu kontrol makamında değildir. **Bazı aileler de var ki; Avrupa medeniyetinin tesirinde kalarak, çocuğu dine aykırı bir hayata zorlarlar.** Böyle bir durumda çocuk, ebeveynine karşı itaatsızlığa mecbur kalır. Zira evladın ebeveyn eataatinin da bir hududu vardır.

Aile Reisinin Mes'uliyeti

Aile terbiyesinde çok ciddi manada ve sarahatla, aile reisine manevî mes'uliyetler yükleyen bir âyette de şöyle buyuruluyor:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا (66:6) »

Ey o bütün iman edenler! Kendilerinizi ve ehillerinizi ateşten koruyun. Cehennem ateşine sürüklenmelerine sebep olacak fitne ve isyandan koruyarak Allah'ın emirlerine taate sevkedin. Çünkü **aile sahibi kendinden mes'ul olduğu gibi, ailesinden de mes'uldür...**

Ebu Hayyan'ın kaydettiği vech ile Hz. Ömer "Ya Resulallah! Ne-fislerimizi vikaye ederiz fakat ehillerimizi nasıl vikaye edebiliriz?" demişti. Resulullah şöyle buyurdu:

"Allah'ın sizi nehyettiği şeylerden onları nehyedersiniz ve Allah'ın size emrettiği şeyleri onlara emreylersiniz. İşte o, onları vikaye olur." ...Evlad ehilde dâhildir.» (E.T. 5122-5123)

Kur’anda (31:13-19) âyetleri, **H. Lokman’ın** oğluna nasihatlarını beyan eder ki; bu âyetler incelendiğinde, müslüman ebeveynin evlatlarına yapması gereken en mühim ders, nasihat ve terbiye şeklinin nazara verildiği anlaşılır. Âyette **“Lokman oğluna va’z ederken”** tabiri geçmektedir. «Ragıb’ın beyanına göre “va’z”, tahvife (korkutmaya) mukarin bir zecirdir. İmam-ı Halil ise, kalbi inceltecek (duygulandıracak) vech ile hayrı hatırlatmaktır, ki (bu) daha güzeldir.» (E.T. 3843)

Buna göre **nasihat ve terbiyede evvela taltif ve iyi muamele, lüzumunda da mevcut duruma münasib korkutma ve tecziye vardır.** Tecziyenin de derecelerinin bulunduğu unutulmamalıdır. Hatasını gereğinde değişik bir tonla söylemek bir ceza olduğu gibi; bir bakış, bir memnuniyetsizlik tavrı da bir cezadır. **Sevdiği bir şeyden belli bir süre mahrumiyet de bir cezadır.** Maddî bir ceza, ilk tatbik edilecek bir ceza değildir. Cezada da tedric vardır.

Terbiyeye Nereden Başlamalı?

Aynı surenin 12. âyetinde, Hz. Lokman’a hikmet verildiğinin beyan edilmesi de bu makamda gayet manidardır. Yani, şirkin her çeşidinden koruma, va’z u nasihat ve terbiye, hikmetle yapılmalı ve ancak **hikmetle yapılabilir** manasını ihsas etmek tedir.

İşte Hz. Lokman’ın bu nasihatları bilhassa asrımızın şartları muvacehesinde daha çok ehemmiyet arz etmektedir. Şöyle ki:

• Hz. Lokman’ın oğluna birinci nasihati;

Allah’a şirk koşmamaktır. Şirk, avamî bir anlayışta olduğu gibi, yalnız Allah’tan başka ilahları kabul etmek değildir. Bu tarz bir anlayış, daha çok geçmiş asırlarda yaygındı. Şimdi ise müsbet ilim perdesi altında, icadî esbaba ve tabiata atfetme şeklinde tezahür eden bir **şirk çeşidi** vardır ki; hayat ve dünya hâdiselerinin izahı hep Sona İstinad ettirilmektedir.

Kur’anda “**Hiçbir şeyi Allah’a şerik yapmayınız**” mealinde olan (4:36) (6:151) ve emsali âyetlerde; uluhiyette şirk koştuktan başka, rububiyette, icadatta da **tabiat ve esbab şirkleri, hatta Allah’ın gönderdiği ahkâm ile beşerdeki hâkimiyetini ilga ile şahıs veya zümre hâkimiyeti şirklerine kadar şirkin, çok nevileri** olduğu hatırlatılarak mü’minler ikaz edilir.

Bir âyette de şöyle buyuruluyor:

«(12:106) وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ Ve ekseri Allah’a iman etmez, ancak müşrik olarak ederler. Uluhiyeti büsbütün nefy ü inkâr etmeseler de, açık veya gizli bir şirk karıştırmadan Allah’a da inanmazlar. Hâlis tevhid ile iman etmez, Allah’dan başkasına da ma’budluk payesi verir, masivaya taparlar.» (E.T. 2932)

Bilhassa mekteblerde okutulan fen ilimlerinde, hâdiselerin iza-hında kullanılan ifade tarzı ve bir kısım mefhumlar dikkat çekicidir ve şirki işmam etmektedir.

Tabiat hâdiseleri anlatılırken sebepler nazara verilip, Müsebbib-ül Esbab olan Allah’tan hiç bahsedilmemesi, şeriat-ı fitriye-i İlahiye olan tabiattaki kanunlar anlatılırken bu kanunları koyanın söylenmemesi; buna karşılık sebepleri ve birer vücut-u itibariye sahibi mevhum tabiat kanunlarını hakiki müessirmiş gibi gösteren bir tarz-ı ifade kullanılması, masum gençlerin di-mağlarına ve ruhlarına -haberleri olmadan **esbabperestlik ve tabiatperestlik şirkini telkin etmektedir.**

Böyle bir talim ve terbiye şekli içinde yetişen ve hakiki din kültürü ve dinî tefekkürü kazanamamış zavallı gençler ve teslimiyeti zedelenmiş, imanı taklid seviyesinde kalmış avam tabakası, ilim maskesi ile perdelenmiş bu şirk cereyanına karşı dayanamaz.

Bu sebebledir ki; **tahkikî imanı kazanmak, asrımızda en mübrem bir ihtiyaç ve zaruret haline gelmiştir.** Bu ihtiyaç

ve zarureti en iyi şekilde ifade eden Bediüzzaman Hz.nin yazmış olduğu eserler, denilebilir ki bu ihtiyaç ve zarurete tam bir cevap teşkil etmektedir. Üstelik **tahkiki iman, bütün ahlâk ve faziletin temel kaynağıdır**. Şu halde bir İslâm terbiyecisinin ve özellikle de **ebeveynin terbiyede en mühim vazifesi**, mezkûr âyete binaen, **tahkikî imanı ders verip müsbet telkinatta bulunmaktır**.

• **Hız. Lokman'ın ikinci nasihati;**

Allah'ın insana ebeveynini, yani aile yuvasının korunmasını tavsiye ettiğı gerçeğidir.

Mezkûr âyetin;

1- Komünizm,

2- Feminizm,

3- Hedonizm,

4- Nihilizm gibi şer cereyanların ifsad edip kaldırmaya çalıştığı aile yuvasının korunmasına dikkat çektiğı açıktır. Terbiyenin temeli olan aile ocağının ehemmiyeti, mahiyeti ve manevî çöküşü ile ilgili meseleler başka maddelerde izah edildiğı için, burada bu mevzuaya yeniden girmiyoruz.

Burada şu kadarını belirtelim ki; şefkat, anlayış, bilgi ve sabır gibi müsbet meziyet ve kuvvetli hamiyet hisleriyle çocukların kötülüklerden ve günahlardan korunup terbiye edilecekleri ve dinî ve ahlâkî değerlerin, ulvi duyguların tezahür ve tahakkuk edeceği yer, aile yuvasıdır. Hz. Lokman'a verilen hikmetle birleşen tahkikî iman, terbiyenin ruhu ve esası olduğu gibi, aile yuvası da bu hakiki terbiyenin merkezi ve mahallidir. Aynı zamanda bu iki husus, gerçek insanlığın da ayrılmaz unsurudur.

• Hz. Lokman'ın üçüncü nasihatında ise;

esbab şirkine iten cemiyetteki terbiye tarzının ve hayat anlayışının tesirinde kalan ebeveynin o istikamette vereceği emir ve terbiyeye itaat etmemekle beraber maddî ve dünyevi cihette onlara müzahir olup yine de aile müessesesini bir cihette korumak gerekliliği tavsiye edilir. Aile müessesesinin asıl vazifesine ters düşen menfi terbiyeye uymamak dahi, hakiki aile yapısını korumak manasındadır. Çünkü menfi terbiyeye itaat, hakiki terbiye yuvası olan müsbet aile tarzını zamanla yok eder. Tavsiye olunan bu müsbet harekete uyan çocuğun, bozuk cemiyet ve aile şartları içinde bozulmamak ve dinî hizmette bulunabilmek için, **cemiyetin ıslahına çalışan muvahhidîn, Allah'a inabe etmiş ve o asrın manen vazifeli cemaatiyle beraber olması da,**âyette hassaten beyan olunmaktadır.

Yukarıda bahsedilen **«terbiye-i İslâmiye haricinde, müslüman namı altında olan»**(Kastamonu Lahikası sh: 252) böyle ailelerin müslümanlıkları, giderek isimden ibaret bir hale gelmektedir.

Hz. Lokman'ın mezkûr üçüncü nasihati ve ikazı, bu hakikati ders vermekte, **menfi istikametteki asrî medeniyet terbiyesinin kapısının kapatılması** gereğini ifade etmektedir. Âyette zikredilen **“şirke zorlanma”** tabirinin mana külliyetinden, daha çok son asrın menfi felsefe anlayışıyla hayat-ı insaniye dairesinde hâkimiyet-i mutlaka-i rububiyet yerine, hâkimiyet-i mutlaka-i millîye veya zümreviyenin (ki ikisi de hâkimiyet-i beşeriye demektir) ve tabiat sahasında da hâkimiyet ve hallakîyet-i İlahîye yerine, esbab ve tabiatın ikame edilmesi manasınca da şirk-i beşeriye ve tabiiyeye zorlanmak veya telkinine tabi tutulmak manaları da anlaşılır.

Zira asrımızda doğrudan doğruya uluhiyette şirki iddia etmek zordur. Hem bu tabiat ve esbab şirki, müsbet ilim ve fen namı altında gizlenebildiğinden, çok kimseler aldana-bilmekte ve

bunun da farkına varmamaktadırlar. Nitekim bir rivayette mealen:

“Şirk, ümmetimde, düz taşa karanlık gecede karıncaların gezinişinden daha gizlidir.”(R.E. 215) diye ümmet ikaz edilmiştir. Kur’an (40:42) âyeti de; düşünülmedik ve bilgisiz kalınan şirkin, münafıkane telkin edileceğini ihsas eder. Mezkûr ikazlar muvacehesinde ebeveyn ve mürebbiler çocuklar için gereken tedbirleri almakla mükelleftirler.

● **Hz. Lokman’ın dördüncü nasihati:**

Çocukları namaz ve ibadete teşvik ile imandan sonra en ehemmiyetli vazife ve netice-i hayat olan a’mal-i salihada şuur-luluk kazandıracak terbiyeyi vermektir. Âyetin devamında, a’mal-i salihaya da zarar veren cemiyette fitne ve ifsadat çık-maması için gerekli olan **emr-i bil’maruf ve nehy-i an-il münker, yani bir İslâm dava adamı vasfını kazanmak ve İslâm içtimaî hayatını korumak**, bu vazife ve hizmet karşılığında gelecek musibetlere karşı sabr u sebat göstermek ve bu yolda azimli olmak gereği tavsiye edilmektedir ki, 15. âyette geçen “Bana inabe edenlerin yoluna uy” emr-i İlahîsinin de bir nevi izahı olmaktadır. Daha sonra bu yoldaki gayret neticesi, ihsan-ı İlahî olarak verilen müsbet muvaffakiyetten **enaniyete ve gurura kapılmamak ve mütevazî olmak** lüzumu ediniz. Elde ettiği netice mükemmel olmasa bile, elinden geldiği gayreti göstermesi, çocukta sorumluluk duygusunun gelişmiş olduğunu gösterir.

-Teşvik ve takdirlerinizin samimi olması gerekir. Çocuklar yalnızca iltifatların çabuk farkına varırlar.

-“Şunu yaparsan şunu veririm” şeklinde pazarlık yapmayın; faydadan çok zarar verir. Zira iyiliği ve vazifeyi, menfaat için yapmaya alışır.

Fakat iyi bir davranışı (önceden pazarlıksız) mükâfatlandırmak, onu yeniden iyi davranışlara teşvik eder.

-Bazı şeyler, hata yapmadan öğrenilmez. Bunu normal karşılayınız. En önemli şeyin, gayret göstermek olduğunu ona anlatınız.

-Çocuğu başka biriyle mukayese edip küçük düşürmeyiniz. Kendine güveni sarsılan ve sevilmediğini düşünen çocuk hem başarısız hem de kıskanç olabilir.

-Aşırı baskı ve aşırı müsamahakârlık aynı derecede zararlıdır. Birincisi çocuğu ya pısrık veya isyankâr yapar; ikincisi çocuğu sorumsuzluk ve irade zaafiyetine götürür. Bu ikisi arasında teraziye doğru tutmak gerektir.

Zikredilen bu ve diğer terbiye kaidelerinin bir fiilî dua manasında olarak tatbik edilmesi halinde, istenilen neticenin mutlaka alınacağı veya tatbik edilmemesi halinde neticenin de mutlaka menfî olacağı düşünülmemelidir. Nuh (A.S.)'ın oğlu da babasına itaat etmemiştir. Şu var ki, **Allah ihlas ile yapılan fiilî duayı ekseriyetle kabul eder. Zaten her nevi ile dualar bir ibadettir, vazifeyi ifadır.** Allah herkesin liyakatına göre muamele eder. Oğlunun dünya muvaffakiyeti için heyecanlanan, fakat uhrevî menfaatında hassasiyeti olmayan bir kalb sahibi olan ebeveynin yapacağı kavî dualar, şayan-ı kabul olmaz. Çocuk dünya ve âhirette ebeveyne bir dert olur, böylece İlahî adalet hükmünü icra eder.

Küçük Yaşta Öğrenmeli

Ebeveyn ve evlat arasındaki münasebetlerin de, İslâmî ruh ve terbiye içinde cereyan etmesi icab eder. Aksi halde çocuk terbiyesinde büyük müşkilatla karşılaşılacağını beyan eden Bediüzzaman Hazretleri diyor ki:

«Bir çocuk küçüklüğünde kuvvetli bir ders-i imanî alamazsa, sonra pek zor ve müşkül bir tarzda İslamiyet ve imanın erkân-

larını ruhuna alabilir. Adeta gayr-ı müslim birisinin İslâmiyeti kabul etmek derecesinde zor oluyor, yabancı düşer. Bilhas-
sa, **peder ve validesini dindar görmezse** ve yalnız **dünyevî fenlerle zihni terbiye olsa**, daha ziyade yabanilik verir. O hal-
de o çocuk, dünyada peder ve validesine hürmet yerinde istis-
kal edip çabuk ölmelerini arzu ile onlara bir nevi bela olur. Âhi-
rette de onlara şefaatçı değil, belki davacı olur. Neden imanımı
terbiye-i İslâmiye ile kurtarmadınız!...» (Emirdağ Lâhikası-I
sh:41)

Bir rivayette şöyle buyruluyor:

**«İlmi küçüklüğünde öğrenmenin misali, taş üzerine yazı-
lan nakış gibidir. İhtiyarlığında ilim öğrenmenin misali, su
üzerine yazı yazmak gibidir.»**

Kur'an okuyan çocuklara hitaben yazdığı bir mektubunda Be-
diüzzaman Hazretleri, dünyevî ilimlere bedel Kur'anî ilimlerin
üstünlüğünü ve Kur'anı latince yazı ile okumamak gerektiğini
şöyle anlatıyor:

«Aziz masum evladlarım,

**Kur'anı öğrenmek için ders almağa çalışıyorsunuz. Sizin
bildiğiniz yeni harfte noksanlar olduğu için, mümkün ol-
dukça yeni harften okunmamak lâzım gelir.**

Hem Kur'anı okumanın faidesi, yalnız hafız olmak ve dün-
yada onunla bir makam kazanmak, bir maaş almak de-
ğil; belki herbir harfi, hiç olmazsa on hayrından ta yüze, ta bin-
lere kadar Cennet meyvelerini, âhîret faidelerini vermesini dü-
şünüp ve ebedî hayatın rahatını ve saadetini te'min etmek niye-
tiyle okumak lâzımdır.

Evet **mekteplerde, dünya maişeti, ya rütbeleri için fenleri
ders okumak, bu kısacık dünyevî hayatta derecesi, faidesi
bir ise**, ebedî hayatta Kur'an ve Kur'anın kudsî kelimelerini ve
nurlu ve imanî manalarını öğrenmek binler derece daha kıy-

metlidir. Onlar şişe hükmünde, bunlar elmas hükmündedir.»
(Emirdağ Lâhikası-I sh: 238)

Yanlış Telkinler

«Sual: Neden fedakâr, yüksek bir şefkati taşıyan valide, bu zamanda veledinin malından **irsiyet** almasından mahrum edildi. Kader buna müsaade eyledi.

Gelen cevap şu. **Valideler bu asırda, bir aşılama suretinde şefkatlerini yanlış bir tarzda sarfetmeleridir ki, evladım şan, şeref, rütbe, memuriyet kazansın diye, bütün kuvvetleriyle evlatlarını dünyaya, mekteblere sevk ediyorlar.** Hattâ mütedeyyin de olsa, Kur'ânî ilimlerin okumasından çekip dünya ile bağlarlar. İşte bu şefkatin bu yanlışından, kader bu mahrumiyete mahkûm etti.» (Kastamonu Lâhikası sh: 264)

İmam-ı Gazâlî de (r.a.) «Şimdi bak Din idaresi nasıl insanlar eline geçti. Kendilerine daimi bir gelir sağlamak ve bir mevki elde etmek için sultanların hizmetine koşar, paralar harcar ve her türlü zillete katlanırlar. Bunu yaparken de gayelerinin Allaha yaklaşmak olduğunu zannederler.» (İ.U. sh: 142)

«Süfyan-ı Sevrî'yi (R.A) mahzun gören arkadaşları sebebini sorduklarında **“Biz insanlara ticaret vasıtası olduk. Gelir biri bizden okur da gider; kadı, vali veya ünlü bir kahraman olur. İşte üzüldüğüm cihet budur”** diye cevap vermiştir.» (İ.U. sh: 143)

Çocuk mevzuunun en muhim esası ve hakikati ise:

«Hem peder, hem valide, tenasül kanunundaki vazifede çektikleri çok meşakkat ve gördükleri çok hizmete mukabil, yalnız veledin dünyada, kemal-i hürmet ve itaatla şefkatlerine ve hizmetlerine bedel, halis bir hürmet ve sadıkane bir itaat ve vefatlarından sonra salahatıyla ve hayratıyla ve dualarıyla onların defter-i a'maline hasenat yazdırmak ve 15 seneden evvel ma-

sumen ölmüş ise, onlara kıyamette şefaathçi olmak ve cennette onların kucağında sevimli bir çocuk olmaktır.

Şimdi ise **terbiye-i İslâmiye yerine mimsiz medeniyet terbiyesi** yüzünden ondan belki yirmiden belki kırktan bir çocuk ancak peder ve validesinin çok emniyetli hizmet ve şefkatlerine mukabil, mezkûr vaziyet vaziyet-i ferzandaneyi gösterir. Mütetbakisi endişelerle, şefkatlerini daima rencide ederek, o hakiki ve sadık dostlar olan peder ve validesine vicdan azabı çektirir. **Ve ahirette de davacı olur.** “Neden beni imanla terbiye ettirmediniz. Şefaath yerinde, şekvacı olur. (Kastamonu Lâhikası sh: 252)

Evet «Bir validenin veledini tehlikeden kurtarmak için hiçbir ücret istemeden ruhunu feda etmesi ve hakiki bir ihlas ile vazife-i fitriyesi itibariyle kendini evladına kurban etmesi gösteriyor ki; **hanımlarda gayet yüksek bir kahramanlık var.** Bu kahramanlığın inkişafı ile; hem hayat-ı dünyeviyesini, hem hayat-ı ebediyesini onunla kurtarabilir. Fakat bazı fena cereyanlarla o kuvvetli ve kıymettar seciye inkişaf etmez, veyahut su-i istimal edilir.

Yüzer numunelerinden bir küçük numunesi şudur: O şefkatli valide, çocuğunun hayat-ı dünyeviyede tehlikeye girmesi, istifade ve fayda görmesi için her fedakarlığı nazara alır, onuöyle terbiye eder.

“Oğlum paşa olsun” diye bütün malını verir; hâfız mektebinden alır, Avrupaya gönderir.Fakat o çocuğun hayat-ı ebediyesi tehlikeye girdiğini düşünmüyor ve dünya hapsinden kurtarmaya çalışıyor, Cehennem hapsine üşmemesini nazara almıyor. Fitrî şefkatin tam zıddı olarak o masum çocuğunu, ahirette şefaathçi olmak lazım gelirken davacı ediyor.

O çocuk “Niçin benim imanımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?” diye şekva edecek. Dünyada da terbiye-i İslâmiyeyi tam almadığı için, validesinin harika şefkati-

nin hakkına karşı layıkıyla mukabele edemez, belki de çok kusur eder. Eğer hakiki şefkat su-i istimal edilmeyerek, biçare ve ledini haps-i ebedi olan cehennemden ve idam-ı ebedi olan dalalet içinde ölmekten kurtarmaya o şefkat sırrı ile çalışsa, o valedin bütün ettiği hasenatının bir misli, validesinin defter-i a'maline geçeceğinden, validesinin vefatından sonra her vakit hasenatlarıyla ruhuna nurlar yetiştirdiği gibi, ahirette de değil davacı olmak, bütün ruh-u canı ile şefaathane olup ebedî hayatta ona mübarek bir evlat olur.

Anne Ve Babanın Ehemmiyeti

Evet **insanın en birinci üstadı tesirli muallimi, onun valide-sidir.** Bu münasebetle ben kendi şahsımda kat'i ve daima hissettiğim bu mânâyı beyan ediyorum:

Ben bu seksen sene ömrümde, seksen bin zatlardan ders aldığım halde, kasem ediyorum ki, en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi merhum validemden aldığım telkinat ve manevî derslerdir ki, o dersler fitratımda, adeta maddî vücudumda çekirdekler hükmünde yerleşmiş. Sair derslerimin o çekirdekler üzerine bina edildiğini aynen görüyorum. Demek **bir yaşımdaki fitratıma ve ruhuma**, merhum validemin ders ve telkinatını, şimdi bu seksen yaşımdaki gördüğüm büyük hakikatlar içinde birer çekirdek-i esasiye müşahade ediyorum.” (Lem’alar sh: 199)

Ebeveynin İslâmî esaslara aykırı olmamak şartıyla hukuklarına riayet ve Allah için hürmet etmek gerekir.

Evet «peder ve valideyi şefkat ile teşhiz eden ve seni onların merhametli elleriyle terbiye ettiren hikmet ve rahmet hesabına onlara hürmet ve muhabbet, Cenab-ı Hak'ın muhabbetine aittir. O muhabbet ve hürmet, şefkat Lillah için olduğuna alameti şudur ki: **Onlar ihtiyar oldukları ve sana hiçbir faideleri kal-**

madığı ve seni zahmet ve meşakkata attıkları zaman, daha ziyade muhabbet ve merhamet ve şefkat etmektir.

إِمَّا يَنْتَغَنَّ عِنْدَكَ الْكَبِيرَ أَخَذَهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفًّا

(17:23) âyeti, beş mertebe hürmet ve şefkate evladı davet etmesi, Kur'anın nazarında valideynin hukukları ne kadar ehemmiyetli ve ukukları ne derece çirkin olduğunu gösterir.

Madem peder, kimseyi değil, yalnız veledinin kendinden daha ziyade iyi olmasını ister. Ona mukabil veled dahi, peder karşı hak dava edemez. Demek valideyn ve veled ortasında fitraten sebab-i münakaşa yok. Veya münakaşa, haksızlıktan gelir. **Veledin hakkı yoktur ki, pederine karşı hak dava etsin.** Pederini haksız görse de, ona isyan edemez. **Demek pederine isyan eden ve onu rencide eden, insan bozması bir canavardır.**

Ve evlatlarını, o Zat-ı Rahim-i Kerimin hediyeleri olduğu için kemal-i şefkat ve merhamet ile onları sevmek ve muhafaza etmek, yine Hakka aittir. **Ve o muhabbet ise, Cenab-ı Hakk'ın hesabına olduğunu gösteren alamet, Vefatlarında sabır ile şükürdür, me'yusane feryad etmemektir.** "Halıkımın benim nezaretine verdiği sevimli bir mahluku idi, şimdi hikmeti iktiza etti, benden aldı, daha iyi bir yere götürdü. Benim o memlûkte bir zahiri hissem varsa, hakiki bin hisse onun Hâlik'ına aittir. El-Hükmü Lillah" deyip teslim olmaktır. Hem dost ve ahbab ise, Eğer onlar iman ve amel-i salih sebebiyle Cenab-ı Hakkın dostları iseler, "Elhubbu Fillah " sırrınca o muhabbet dahi, Hakka aittir." (Sözler sh: 639)

Milletin ehl-i takva, musibetzed, hastalar, ihtiyarlar, çocuklar, fakirler ve gençler olarak altı tabaka olduğunu ve bu taifelere göre onlara uygun ders, teselli ve terbiye gerektiğini beyan eden risalenin çocuklara ait kısmında, mimsiz medeniyetçilere hitaben şöyle denilmektedir:

“Dördüncü taife ki, çocuklardır. Bunlar, hamiyet-i milliyeden merhamet isterler, şefkat beklerler. Bunlar da za’f ve acz iktidarsızlık noktasında, **merhametkâr, kudretli bir Halıkı bilmekle ruhları inbisat edebilir**, istidatları mesudane inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müthiş ehval ve ahvale karşı gelebilecek bir tevekkül-ü imanî ve teslim-i İslâmi telkinatıyla o masumlar hayata müştekane bakabilirler.

Acaba, alakaları pek az olduğu terakkiyat-ı medeniye dersleri ve onların kuvve-i maneviyesini kıracak ve ruhlarını söndürecek, nursuz sırf maddî felsefi düsturların taliminde midir. Eğer insan bir cesed-i hayvaniden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı, belki bu masum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniye tabir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu frengi usul, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi.

Madem ki o masumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, madem ki insandırlar, elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksatlar tevellüd edecek. Madem hakikat böyledir, onlara şefkatin muktezası, gayet dercede fakr ve aczinde, gayet kuvvetli bir nokta-i istinadı ve tükenmez bir nokta-i istinadı, kalblerinde iman-ı billah ve iman-ı bil-ahiret suretiyle yerleştirmek lazımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Yoksa divane bir validenin, veledini bıçakla kesmesi gibi, **hamiyet-i milliye sarhoşluğuyla, o biçare masumları manen boğazlamaktır**. Cesedini beslemek için, beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek nevinden, vahşi-yane bir gadirdir, bir zulümdür.» (Mektubat sh: 421)

Haya Azlığı

Devr-i cahiliyette çocukların ebeveynleri tarafından diri diri gömülerek öldürölmelerini takbih edip yasaklayan “6:137, 140, 151” “16:57, 59” “17:31” “81:8, 9) ayetlerinin, bilhassa “6:137” ayetinin bu asra bakan mânâ vecihlerinden biri, yukarıda bah-

sedildiği gibi, rahmet-i İlahiyenin bir ihsanı olan ve fitrat-ı asliyeye uygun istimali icab eden şevkat hissinin ebeveyn tarafından su-i istimali ile mevhum ve aldatici dünyevî şan ü şeref ve istikbal endişesiyle çocukların mimsiz madeniyet hesabına ahir zaman fitnesinin ifsad cereyanı içine, sefahat hayatına itmeleleriyle onların nefisçe ihyalarına mukabil iman ve ahlak, kalp ve maneviyat bakımından tahribata uğrayıp manen bir nevi ölümlerine sebebiyet verilmesine işareti bulunmasıdır.

Asrımızın bu nevinden olan cinayetleri, cahiliye devrinde ki cinayetten nihayetsiz derecede eşedd ve daha zalimanedir. Zira devr-i cahiliyette mazlumen öldüren çocukların fani hayatlarına mukabil ebedî Cennet hayatları vardır. Asrımızda ise mezkûr vecihle çocukların imanlarının ve maneviyatlarının izalesi ile ebedî ölümleri bahis mevzuudur. (S.B.M. 18. hadisi de mevzu ile alâkadardır.)

Üstte bahsi geçen, yalnız terakkiyat-ı medeniye dersleri ve maddî felsefe düsturlarıyla zihni terbiye olsa, yani asri ve Avrupaî terbiye tarzında, yani gayr-i İslâmi maarif usulü ile çocuk yetiştirilirse, (Bak: İslâm Prensipleri Ansiklopedisi “Maarif” maddesi.) hayadan ve merhametten **yoksun ve tahribattan zevk alan bir gençlik ortaya çıkacağına dikkati çeken** aşağıdaki hadis-i şerif ve mânâyı küllisiyle daha çok asrımıza bakan ve aynı hadis-i şerifi te’yid eden (17:64) ayeti pek manidardır. Hadis-i şerif mealen şöyledir:

“İnsanlar üzerine bir zaman gelecek, şeytanlar onların evlatlarına ortak olacaklar.” (Burada şeytanın mânâsı, münafık insî şeytanlara daha çok bakar.)

Denildi ki: Bu da olacak mı ya Resulallah? Buyurdu ki: Evet.

Dediler ki: Bizim evlatlarımızı, onların evladından nasıl ayırt edeceğiz.

Buyurdu ki: **Haya ve merhamet azlığından anlaşılacak.**

Evet hadis metninde geçen “haya”, insanlık aleminde temel unsurdur. Zira **hayasız kimse, kötülüklerin çirkin neticelerinden vicdanı müteessir olmayan insandır ki**, fasık-ı müteca-hir mânâsını taşır.

İşte hadis-i şerif, yeni nesli günahlara iten nefsanî ve inkarcı telkinler içindeki asrî terbiyenin ve tedrisata hulul edip tabiat-çılığı ve maddeciliği aşıl原因an şer cereyanların vahim neticelerini ihbar eder.

Hakikaten hadisin ihbarı gibi, bozuk cemiyetlerde başlıca iki dehşetli sıfat hükmeder ki, biri sefahet çılgınlığının neticesi olan mütereddi bir hayasızlık, diğeri ise, imansızlığın neticesi olan merhametsizlik ve gaddarlıktır.

Şer Cereyanlarının Oyunları

Ahkâm-ı şer’iye cihetinde değil, belki ibret ve teyakkuz makamında zikredilen mezkûr (17:64) âyeti ise, daha çok asrımıza bakan veçhiyle ifham ettiği zahir ve işarî mânâ ki; insî **münafık şeytanların serlerine** karşı mü’minleri ikaz sadedinde Allah, insî ve cinnî şeytanlardan mürekkebe şer cereyanının mümessiline ve mümessillerine hitaben:

İnsanlardan gücünün yettiği kimseleri sesinle oynat, kaydır, şaşırt (Yani şehevî, nefsanî çalgılarıyla ve sihirbaz, aldatıcı ve yalan telkin ve propagandalarıyla hak yolundan saptır.)

ve süvarilerinle (Yani mücehhez askerî kuvvetinle)

ve yayalarıyla (Yani içtimaî teşkilâtınla ve şeairi bozarak)

üzerine var; (Tahakküm et, ihtilal yap)

yaygara kopar; (Korkut, sindir)

mallarına ve çocuklarına ortak ol. (Yani faiz ve haram muamelelere mecbur edip veya mülkiyet hakkını kaldırmakla ve

kendi İfsad edici tedris ve terbiyene çekip hak yoldan saptır, kendine bağla.)

Onlara (aldatıcı, parlak) va'dlerde bulun (sizleri en üstün refah ve medeniyet seviyesinde yaşatacağız deyip ümitlendir, kendine çek.) Fakat şeytan (insî münafık) yalnız bir aldatış va'd eder, diye ehl-i dalâletin ifsaddaki esas metodlarını icmalen beyan eder.

Mezkûr âyetin mealinde zikredilen: "Sesinle oynat, idlâl et" ifadesini te'yid eden bir âyette şöyle buyrulur:

« وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ »

(31:6) Bayağı insanlardan kimi de vardır ki, Allah yolundan bilmiyerek sapıtmak ve onu (Allah yolunu) eğlence yerine tutmak için **laf eğlencesi** (oyalayıcı söz ve sesleri) satın alır. İşte bunlara mühîn bir azab vardır...» (E.T. 3837)

Mezkûr âyette geçen "**لَهْوَ الْحَدِيثِ**" "Laf eğlencesi": **Eğlence söz, insanı oyalayan, (haktan) işinden alıkoyan, asılsız hikayeler, masallar, romanlar, tarih kılıklı efsaneler, güldürücü lakırdılar, gevezelikler, teganniler (şarkılar) gibi eğlence sesler.**" (E.T. 3838)

Sefahete medeniyet, salabet-i diniyeye irtica diyerek milli ahlâkı tahrib etmeğe çalışan münafıklar, bu âyetin tehdidi-ne mazhardırlar. (Bak: *İslâm Prensipleri Ansiklopedisi* 985. p.)

Böyle ifsadata karşı müteyakkız olan ve âyetin devamından da anlaşıldığı üzere, şeytanın aldatamadığı hakiki mü'min nazara alınarak:

Gizli din düşmanlarının aşıladıkları sefahetlere girmez,

Dine hücumları karşısında hizmet-i diniyeden çekilmez, sebat eder,

İfsadkâr neşriyatlarına muhatab olmaz,

Derd-i maişet yolunda riba ve haram muamelelere maruz kalmamak için ön tedbirleri alıp uzak durmaya çalışır,

Çocuklarını onların telkin sahasına sokmaz,

Refaha kavuşturmak gibi propagandalarına aldanmaz; şeklinde altı cihete dikkati çekilip ikaz ediliyor.

Muhitin Tesiri

Hem yine, Nuh (A.S.)'ın kıssasında: “Doğurdukları çocukları hüsrانlarını arttırır ve onlar ancak fâsık doğururlar” mealindeki (71:21, 27) âyetlerden (ve o kıssadan her zamanın hisse-i dersi bulunması kaide-i külliyesiyle) anlaşılır ki, maddî iktidara sahip ve cemiyette mülsid sultanı bulunan hâkim cereyanların hükmü altındaki bozuk cemiyetlerde **çocuk terbiyesi** çok müşkil olduğu gibi, o müfsid cereyanların terbiyesindeki çocukların da ekserisinin fâsık olacağı galib ihtimaldir. Böyle fitne hâkimiyetine karşı gerekli tedbirlerin alınması için ikaz eden hadîslerden birisinde şöyle buyuruluyor:

Mealen yani: “İnsanlar üzerine bir zaman gelir ki, o zamanki halkın efdali “hafif-ül haz” olanıdır. Denildi ki: “Ya Kesulallah hafif-ül haz nedir?” Buyurdu ki: Çoluk çocuğu az olanlardır.” (R.E. sh:503)

Gerçi böyle cemiyetlerde hidayet yolu tamamen kapalı değildir. Zira aynı cemiyette bazılarının hidayet yolunu takib ettikleri görülmüyor. Eğer hakkı bulmak şartları hiç bulun-masaydı “fetret devresi” olup mes’uliyet kalkardı.

İşte böyle fitne devrelerine karşı işarı mâna külliyesiyle ümmeti teyakkuza davet ile irşad eden pek çok âyât vardır.

Diğer bir hadîs-i şerifte de şöyle buyuruluyor: (S.B.M. ci:4 hadîs: 664)

“Her doğan çocuk muhakkak İslâm fitratı üzerine doğar. Sonra anası ile babası onu Yahudi yahut Nasrani, Mecusi yaparlar. Nasıl ki her hayvanın yavrusu tamm-ül aza olarak doğar. Hiç o yavrunun burnunda, kulağında eksik, kesik bir şey görülür mü. Sonra Ebu Hüreyre radiyallahü anh ayetini okudu ki mealı şöyledir.

“Habibim! Allah ın, insanları hakkı idrak ve kabule müsait yarattığı **fitrat-ı asliyeyi** -ki fitrat-ı İslâmiyedir- rehber-i hareket ittihazıyla Allah’ın yarattığı bu islam ve tevhid seciyesini şirk ile tebdil etmek, muvafık değildir. Bu İslâm ve tevhid dini, en doğru bir dindir.

Sahih-i Buhari 23. kitab, 93. bab ve 82. kitab, 3. bab; ve Sahih-i Müslim 46. kitab-ül kader 6. bab, aynı mevzuu beyan eder.

« (52:25) **وَأَقْبِلْ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ**

(Cennet’te) bazıısı bazıısına dönmüş soruşuyorlardır. Hem o zevk ye neş’e esnasında birbirlerine yüzyüze yönelmiş ahval ve efalinden soruyor, hasbihal ediyorlardır. **قَالُوا** soranlar demektedirler (yine her biri demektir): (52:26) **إِنَّا كُنَّا قَبْلَ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ**

Evet doğrusu **biz evvel ehlimiz içinde, ilimizde veya obamızda veya hanemizde ailemiz içinde yüreklerimiz titrer, korkar idik; akıbetten endişe eder, bir isyana düşmekten veya bir azaba maruz olmaktan korkar idik.** (52:27) **فَمَنْ اللَّهُ**

عَلَيْنَا Şimdi Allah bize menn etti; lütf u tevfiikiyle bu nimetleri in’am buyurdu. (52:27) **وَوَقَّانَا عَذَابَ السَّمُومِ**

Ve bizi o semum azabından korudu.» (E.T. 4556) diyerek mesrur olurlar.

Örnek Anneler

Abdülkadir-i Geylanî Hazretlerinin dinî tahsil için seyahata çıkışı ve bu seyahatında vuku bulan ibretli bir hâdis:

«Azami bir takva ile oğlunu terbiye eden Fatma Hanım, oğlunun din ilimlerini öğrenmek hususunda gösterdiği ısrarı karşısında, onu tahsile gönderirken, şu nasihatta bulunur:

“Ben şu âna gelinceye kadar sana ne bir damla haram süt emzirdim, ne de bir lokma haram ekmek yedirdim. Bundan böyle de senden bu geçmişine uygun bir dindarlık isterim. İslâmî vazifeleri hiçbir surette ihmal etmeyecek, hele asla yalan söylemeyeceksin. Doğru sözde ziyan görecek, zarar edecek de olsan yine yalana tenezzül etmiyecek, doğruluktan asla ayrılmıyacaksın.”

Geylanî Hazretleri annesine söz verip, Bağdad’a giden bir kervanla yola çıkar. İki günlük bir yolculuktan sonra iki dağın ortasından geçerken kervan haydutlar tarafından sarılır. Haydutlar herkesin eşyalarını, kıymetli şeyleri alırlar. Şakilerden biri, genç Abdülkadir’e: “Paran var mı?” diye sorunca: “Var” diye cevap verir.

Annesi koltuğunun altında kırk dinarı bir kese içinde dikmişti. Haydutlar onun da parasını alırlar. Reisleri: “Niçin param var, dedin?” diye sorunca: “Anneme hiç yalan söylemeyeceğim, diye söz verdim.” der. “Annem yalan söylediğini nereden bilecek?” deyince, o da: “Annem bilmezse de, Allah her şeyi bilir yâ!” diye karşılık verir.

Bu söz üzerine haydutlar yaptıklarına tövbe edip kervan sahiplerine mallarını iade ederler.

(Mezkûr hâdisede görüldüğü gibi, şefkatin hakiki mâna ve he-defini idrak ve takdir eden bir annenin, dini terbiyede gösterdiği bu hassasiyet, bütün müslüman anneler için şayan-ı dikkat bir ibret dersidir.)

İbadet Yaşı

Çocuğun dinî terbiyesi hakkındaki hadîslerden biri de şudur:

“Çocuklarınıza **yedişer** yaşlarını bitirince **namaz ile emrediniz**, onlar (on) yaşlarını bitirmiş oldukları halde -namaz kılma-mlarsa bunun üzerine kendilerini hafifçe- dövünüz. Ve bu onar yaştaki çocukların aralarını yataklarda ayırınız.” (K.H. hadîs:2286 ve H.G. hadîs:381)

«Şer'an yedi yaşına gelen bir çocuğu namaz gibi farzlara peder ve valideleri onları alıştırmak için teşvikkâra ne emretmek ve on yaşına girse, şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatla var...» (Emirdağ Lâhikası-II sh: 66)

İmam-ı Buhari'nin Kitab-ül Cuma gibi Sahihinin müteaddid bablarında tahrir ettiği bir hadîste mealen: **«Ey ümmetim! Siz hepiniz çobansınız, ailenizin her ferdi öbürlerine karşı bir takım vazifelerin ifasıyla mükelleftir. Ve bu vazifelerden dolayı Allah'a karşı mes'uldür»** buyurmuştur. Bu vazifeler ve mes'uliyetler, şeriat-ı İslâmiyede müstakil fasıllar halinde bütün teferruatıyla tafsil ve izah edilmiştir... Bunların vazife ve mes'uliyetlerine:

«Zevc raidir, aile halkının nafakasından ve terbiye-i fikriyesinden, bedenî ncşv ü nemasından mes'uldür. Zevce de, zevcin yed-i emanetine teslim ettiği aile yuvasının hüsn-ü muhafazasından mes'uldür, kem nazardan sıyanetle mükelleftir” vecizesiyle işaret edilip bu umdeler, yüzlerce ahbar ve ehadîs ile tafsil edilmiştir.» (K.H. hadis: 1946 ve S.B.M. ci:4 sh:751) (Bu hadîsin asıl metni, S.B.M. cild: 3, Hadîs No: 487'dedir.)

Çocuğun Kıyafeti

Çocuklarda haya hissinin gelişmesi için gereken terbiyeyi vermek, çocuk terbiyesinde en önemli yeri işgal eder. Haya hissi, nasihatten daha çok, İslâmi adaba uygun yaşayış ile gelişir. Başta adaba uygun giyinmek, konuşmalarda ciddiyet ve gayr-ı ahlaki durumlara karşı gösterilen hassasiyet gibi hususlara dikkat gerekmektedir. **Buluğ öncesi çocukların küçük yaşta oluşla-**

rı düşüncesiyle kız çocuklarının başını örtmemek ve kısa giydirmek, erkek çocuklara da moda namı altında dar veya kısa pantolon gibi giyimler, haya hissinin gelişmesine manidir.

Peygamberimiz A.S.M. bir hadis-i şeriflerinde mealen:

“Çocuğun avretine riayet edin ve onu örtün. Zira onun avreti de büyüğün avreti gibidir. Allah, avretini açana rahmet nazarı ile bakmaz” buyurmakla vicdaniyatın ve ulvi hislerin teşekkülünde en önemli hususa dikkati çeker.

İslâm terbiyesinde çocuklar bu hassasiyetle korunurken, yabancı ve buluğa ermiş erkeklerin, buluğ öncesi çağındaki çocuklara karşı ciddiyetlerini muhafaza etmeleri, laubaliyane ihtilatta bulunmamaları tavsiye ediliyor. İmam-ı Azam Hazretlerinin Ebu Yusuf’a şu vasiyeti var.

«Henüz buluğ çağına yaklaşmış olanlar ile konuşma. Zira onlar birer fitnedir. Ama küçük çocuklar ile konuşmada ve onların başlarını okşamada mahzur yoktur.»

Vicdaniyata ait hisler, insanda tedricen olgunlaşıp teşekkül ettiğinden insanın istediği anda yaptığı ihtiyarî fiillerinden ayrılır. Meselâ vicdaniyattan olan haya (Bak: İslam Prensipleri Ansiklopedi’de “Haya” maddesi) hissine sahip olan bir kadın bil-ihtiyar başını açsa, utanır ve yüzü kızarır. Utanmayı, niyet ve ihtiyariyle önleyemez. Ancak açık-saçık hayata meylederek zamanla ve tedricen vicdaniyatını bozarak utanmaz hale gelir. Tersine **vicdaniyatını bozmuş bir kadın da, açık-saçıklığından dolayı, istese de utanamaz.** Bütün vicdanî hissiyat bu kıyasla düşünülse, vicdaniyatını kaybeden insanın kendini ne dehşetli tedenniye attığı anlaşılır. Mevzumuz olan vicdaniyatı çok veciz ifade eden aşağıdaki parça şayan-ı teemmüldür. Şöyle ki:

«Hasenatın hayatı **niyet** ile (yani livechillah olan niyet ile). Onların fesadı ise ucub, riya ve gösteriş ile.

Hem vicdaniyatın bizzat meş'ur olan ahvalinin damarı niyet ile ve ikinci bir şuur ile inkıtâ'a uğrar.

Şu halde amellerin hayatı niyet olduğu gibi, ahvalin de ölümü, bir cihette niyettir. Meselâ tevazu ki, bir haldir. Ona sun'î bir şekilde fitrîlikten çıkarıp yukarıda geçtiği gibi ikinci bir şuur ile niyet etmek, vicdaniyatın bizzat meş'ur olan tevazuunu ifsad eder. Ve hakeza tekebbüre niyet etmek, fitrî olan kibr-i nefis ve vakan izale eder. Ve yapmacık bir feraha niyet etmek dahi, onu uçurur. Hem gamgîn olmaya niyet etmek de, onu gevşekleştirir ve hakeza kıyas et!» (Mesnevi-i Nuriye (A.B.) sh: 403)

Kalbde hissiyat! vicdaniye şeklinde sabitleşmeyen ilim yalnız akılda kalıp, fiilî ve amelî tezahürleri görülmez. Nitekim bazı ri-vayetlerde, âhîrzamanda ümmetin Kur'an okuyacağı fakat bo-ğazlarından aşağı geçmiyeceği (yani vicdanda, kalbde yerleş-miyeceği) bildirilir. (RE. 301, 302)

İslâm terbiyesinde çocuklar bu hassasiyetle korunurken, ya-bancı ve buluşa ermiş erkeklerin, buluş öncesi (*) Çağındaki çocuklara karşı ciddiyetlerini muhafaza etmeleri, lâübaliyane ihtilatta bulunmamaları tavsiye ediliyor. Ezcümle: İmam-ı Azam hazretlerinin Ebu Yusuf'a şu vasiyeti var:

«Henüz buluş çağına yaklaşmış olanlar ile konuşma. Zira onlar birer fitnedir. Ama küçük çocuklar ile konuşmada ve onların başlarını okşamada mahzur yoktur.» (İmam-ı Azam'ın Ebu Yusuf a Vasiyeti. Serdengeçti Neşr. 1962 Ank. sahife: 6)

(*) Hanefî'de 4, Hanbelî'de 7 yaşına kadar olanlar küçük çocuk sayılır. (M.E. cild: 1, sh. 170)

Fitneden Sakınmak

Bir âyet-i kerimede şöyle buyuruluyor:

«(24:30) قُلْ لِّلْمُؤْمِنِينَ

Mü'minlere yani mü'min erkeklere söyle

يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

gözlerini indirsinler; gerek hariçte, gerek dâhilde ve gerek başkalarının evlerine girerken, **çıkarken, otururken, kalkarken gözlerini dikmesinler**; harama bakmaktan, ayıb şey görmekten sakınsınlar, Sofiyyeden Şiblî (kuddise sırruhu)ya,

يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

ne demektir diye sormuşlar.

Demiş ki:

-Baş gözlerini muharremattan, kalb gözlerini masivaullah-tan çeksinler.» (E.T. sh:3502)

Mezkûr âyette bakılması yasaklanan şeylerin neler olduğu beyan edilmediğinden, bakıldığında nefse hoş gelen her nevi muharremat ve nefsaniyeti tahrik edebilen şeyler yasaklanmış oluyor. Sinema, televizyon, gazete ve mecmualarda görülen açık-saçık suretler, resim ve heykeller gibi şeyler, bu âyetin yasakladığı sahaya girer. Hattâ **İmam-ı Şafiî Hazretleri ve bazı âlimler, bu âyete istinaden şabb-ı emredle yani henüz yûzünde tüyü çıkmamış gençle tenhada kalmak gibi bazı hususlara dahi cevaz vermemişlerdir.** Ancak **alış-veriş, tedavi ve ilim öğretme gibi şer'î ihtiyaçlarda, ihtiyaç miktarı kadar müsaade etmişlerdir.** (Bak: İmam-ı Nevevi Fetvaları sh. 204)

Şabb-ı emred hakkındaki mezkûr hükmü, Kitab-ul Fıkıh Ala Mezahib-il Erbaa Tercemesi, Hasan Ege ci:1.sh:169'da tafsilatlı beyan eder ve bakılması yasaklanan yerlere, hailsiz dokunulmasını da yasaklar.

Ebu Davud da şunları kaydeder: «Müslim 3. kitabın 17. babında rivayet edilen: **“Erkek erkeğin avret yerine, kadın da diğer kadının avret yerine bakmasın. Erkek erkeğe bir tek elbise içinde sürtünmesin. Kadın da diğer kadına bir tek elbise içinde sürtünmesin”** mealindeki hadîse istinaden “Şafiiler: Bir kimsenin avret mahalline (bakılması caiz olmayan yerine) vücudunun hangi organı ile olursa olsun dokunmasının haram olduğuna delâlet etmektedir, bunda ulemanın ittifakı vardır” derler. (Ebu Davud Tercemesi, 2150. hadîsin izahından)

Mezkûr hükümler muvacehesinde, şabb-ı emred ile bu devreyi geçirmiş olanlar arasındaki münasebetlerde cidiyetin muhafaza edilmesi, laubali hareketlerden kaçınıp küçüklereörnek olacak mütebessim vakarlılık gösterilmesi gereklidir.

3- ERKEK KADIN MÜNASEBETLERİ

İslâm aile hayatında **kadın ve erkeğin vazife, hak ve mesuli-yetleri** tavzih ve tanzim edilmiştir. Ezcümle: Aile hukuku ile alâkalı bir âyetin tefsirinde deniliyor ki:

«Erkeklerin mirasta istihkakları ziyade olmasının hikmeti (4:34)

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ erkekler ve alel-husus **recul olan tam er-kekler, kadınlar üzerinde kavvamdırlar; onların üstlerin-de dururlar, işlerine bakarlar, dikkatle gözetir, muhafaza ederler, kâhyaları, müdürleri, muhafızları, veliyy-ül emir-leridir...**

Şüphesiz ki, bu vazifelerini yapan ricalin de kadınlar üzerinde kavvam olmaları ve onlardan itaat ü sadakat beklemeleri bir hakk-ı meşrularıdır. Binaenaleyh

فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ salihâ olan kadınlar da **Allah’a itaat eder-ler.** Kocalarına karşı divan durup, **haklarına riayet ederler.**

حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ Kocalarının gıyabında **nefis ve mal ü na-mus ve haysiyet ve esrar-ı aile** gibi muhafazası lâzım gelen hususâtı **بِمَا حَفِظَ اللَّهُ** hıfz-ı İlahîye istinaden muhafaza ederler. Zi-ra Allah bunların muhafazasını emretmiştir.

Aleyhissalatü Vesselam Efendimiz’den mervidir ki:

“Nisa’nın hayırlısı o kadındır ki; baktığın zaman seni mes-rur eder, emredersen itaat eyler, gıyabında bulunduğun zaman da seni malında ve nefsinde hıfzeder” buyurmuş ve **bu âyeti okumuştur...**

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ Ey kavvam olan vezevcelerinin haklarını ve-ren zevceler! Nüşuzlarından, yani kafa tutup itaatsizlik etmele-rinden korktuğunuz, korkacak bir emare hissettiğiniz karılara gelince...

Nüşuz: Esas-ı lügatta irtifa' ve tümseklik mânasından me'huz olarak, **kadının kocasına kafa tutup isyankâr bir vaziyet almasıdır** ki, güya kendisini yüksek farzedip itaatini ref eylemiş olur.

Böyle bir hal karşısında; **فَعِظُوهُنَّ** evvelâ;

Bunlara va'z u nasihat ediniz.

وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ saniyen;

Yataklarda mehcür bırakınız.

وَاضْرِبُوهُنَّ salisen; Hafifçe ve şeyn-âver olmayacak bir surette biraz dövüveriniz.

Binaenaleyh **فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا** size itaat ederlerse artık taarruz için aleyhlerinde vesile aramayınız.» (Elmalılı Tefsiri 1348-1352)

Bununla beraber (4:128) âyetinde ise **erkeğin kadına karşı nüfuzunu bahseder**. Yani: **Erkeğin ailesini kendisine uygun bulmaması ve uzaklaşmak istemesi meselesidir**. Bu halde kadına, bazı haklarını feda ederek sulh istemesi ve aile nizamını bozmaması tavsiye ediliyor.

Evlilikte Esas Ne Olmalı?

Aile hayatında diğer önemli bir husus da şudur ki: Tahyir âyetleri namıyla bilinen (33:28, 29) âyetlerinin bildirdiği kıssadan hisse alarak; **zevce, dünya hayatının zinetlerine meyletmemeli** ve zevcini iktisadî hayat darlığına düşüren iktisadsızlık yoluna girmemelidir. **Hele günün moda ve fantaziyeleri ne kapıyı ciddiyletme kapamalıdır.**

Dünyada iffet ve huzura, âhirette de ebedî saadete medar olması gereken aile hayatının teşkilinde hissî ve ölçüsüz hareket etmek, (bilhassa asrımızın cemiyet şartları içinde) maddî ve manevî sıkıntı ve mes'uliyetlere sebebiyet verebilir. Esasen ev-

lilik meşru olup teşvik edilmesi gerekirken, âyet ve ehadîste ve büyük mürşidlerce ciddi ikazların yapılması, -daha çok- bozuk cemiyetler içindir.

Şuhalde aile yuvasını kurmak isteyen kimse refika-i hayatını seçerken asgari şart olarak; **mimsiz medeniyetin aşıladığı modalarına hevesli ve bağlı olmamak, ciddi mütedeyyin olmak, gayr-ı İslâmî âdetleri kalben ve fikren istiskal etmek, fiilen de onlardan uzak durmak ve dindar zevcine itaatkârlık gibi seciyelere sahip olup olmadığına dikkat etmelidir.**

Mezkûr asgari şartların fitri ve hissî seviyede tahakkuku için, kadının geçmiş hayatında yani evlilik öncesinde **İslâmî hayatı yaşayarak vicdaniyat şeklinde melekeleşmiş bir dindarlık derecesini kazanmış olması** gerektir. Zira Kur'an (4:3) âyetinde geçen « **طاب** » kelimesinin maziye ifade ettiğine dikkat etmek gerektiği gibi, ekseriyetle zevi-l ukûl için kullanılan **"men"** mevsûlüne bedel ma-i mevsûlenin gelmesi; **kadının sîret, seciye, şefkat gibi tayyibiyetine** yani güzel hasletlerine işaret olduğunu da ehemmiyetle teemmül etmek gerektir.

Bilhassa asrımızda olduğu gibi sefih cemiyetlerde görülen **açık-saçık kadın ve kızların erkeklerle ihtilat-larıyla hayasızlık artar, zina çoğalır.** Böyle zamanlarda evlenen kimse daha dikkatli olmalıdır. Kur'an (5:5) âyetinde "zina yapmıyan ve gizli dostlar edinmeyen kadınla evlenmek", yani aksi sığata sahip olanla evlenmemek emrediliyor. Bu gibi âyetlerin asrımıza bakan dersi, calib-i dikkattir. Hassaten (gizli dostlar edinme) hususu, intişar eden bir felaket gibi görünüp, ehl-i namusu daha çok ihtiyata sevk ediyor. Kur'an (24:26) âyetinde de, ekser âlimlerin verdiği mana ile: Habis kadınlar habis erkeklere, habis erkekler habis kadınlaradır, diyerek müslüman ehl-i namusu aynı mevzuda ikaz eder.

Aile efradı arasında muhabbet ve **itaat**, (9:23) (29:8) (31:15) âyetlerinde de beyan edildiği gibi dine uygunluk şartına bağlıdır. Şöyle ki:

« (58:22) **لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ** Allah ve âhiret gününe iman eden hiçbir kavmi (cemaatı), **يُؤَاتُونَ مَنْ خَاءَ اللَّهِ وَرَسُولَهُ** Allah'a ve Resulüne hadd yarışına kalkan (Allah'ın emir ve yasaklarından bir kısmını dinlemeyip kendi isteğine uyan) kimselerle sevişir bir halde bulamazsın...

وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ Babaları veya oğulları veya kardeşleri veya

hısımları, hemşehrileri olsalar bile... **أُولَئِكَ** İşte onlar -o Allah ve Resulüne yarışa kalkışan kimseleri sevmiyen mü'minler yok mu- **كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ** Allah onların kalblerine imanı yazmıştır. -Yalnız lisanlarında değil, kalblerinde tesbit eylemiş, yerleştirmiştir. Bundan anlaşılır ki, asıl iman kalb işidir. **وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ** ve kendilerini, tarafından bir ruh ile teyid buyurmuştur. -Kalblerine hayat veren İlahî bir irfan nuruyla kuvvetlendirmiştir. Onun için Allah'ı unutmazlar. Âhiret yolunu görür, seveceği sevilmeyeceği tanırırlar. Allah ve Resulüne itaat ederler, Allah yolunda her fedakârlığı yaparlar. **وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا** **وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الْجَنَّةِ إِلَى جَنَّةٍ أُخْرَى** hem Allah onları, altından ırmaklar akar Cennetlere koyacaktır. **وَالَّذِينَ فِيهَا** O suretle ki, içlerinde ebediyyen kalmak üzere. **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ** Öyle ki, Allah onlardan hoşnud, onlar da Allah'dan hoşnud... Hem marziyye, hem raziye olarak, Allah'ın rıdvanına ermişler.

أُولَئِكَ İşte bu evsafını duyduğun mü'minler, Allah'ın hizbidirler. -Allah'ın askeri ve Allah dininin yardımcıları, Allah yolunda mücahede eden mücahidlerdir.

أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ Uyanık ol ki, Allah'ın hizbi muhakkak hep felah bulanlardır.» (E.T. 4804) (9:114 âyeti de mevzu ile alâkalıdır.)

Mezkûr âyetin tefsirinden, **dine aykırı isteklerde bulunan ebeveyne, çocukların isyan edeceği mânası çıkarılmamalıdır.** Zira dine aykırı isteklerde bulunan ebeveyne itaat etmemek başka, isyan etmek daha başkadır. **Bir çocuk, ebeveynine hiç bir şekilde isyan edemez ve onları rencide etmez.** Ancak ebeveynin dine aykırı istekleri olursa, çocuk ehven bir şekilde bunları geçiştirir, yapmaz; dinî yaşayışına devam eder.

Bazı ana ve babalar, çocuklarını dinî hayattan çekip kendi anlayışlarına uygun bir hayata itmektedirler. Bu hal ise manevî mes'uliyete ve çocukların da itaatsızlığına sebep olur. Zira dinin emri ile ebeveynin emri tearuz ederse, dinin emri tercih edilir.

Ebu Yusuf'un dinî tahsiline ebeveyninin müdahalesini, İmam-ı Azamın reddetmesi, mes'elemize güzel bir örnektir. (Bak: İslam Prensipleri Ansiklopedisi 1613.p.)

Yukarıda anlatılan ebeveynle evlad arasındaki ayrılığı haber veren bir rivayette mealen şöyle buyruluyor:

«Yakında bir fitne olacak, öyle ki, insan kardeşinden ve babasından ayrılacak (aile müessesesinin fitrî ve iman şuruyla inkişaf eden manevî rabıtası, sıla-i rahmi zedelenecek) ve bu fitne kıyamete kadar insanların kalblerinde yayılıp duracak.

Hattâ o fitnelerde belâya uğramış çilekeş bir adam, (cemiyetin ve ailelerin bozukluğunu gören ve ıslahına çalışan asrın imamı) zaniyenin zinası sebebiyle ayıplandığı gibi ayıplanacak.» (Ramuz-ul Ehadis 298)

Kadınların Dershaneleri

Aile reisinin riyasetinde yürütülen aile hukuku ve münasebetleri ile alâkalı olarak, kadınların camiye ve bilhassa evlerinden dışarıya çıkmalarının mahzurları mes'elesine gelince:

«Hanefilerin “El-Hidaye” namındai fıkıh kitabında kadınların cemaate devamları hakkında aynen şöyle denilmektedir: Kadınların cemaate gelmesi mekruhtur. Yani genç kadınların gelmesi mekruhtur. Çünkü fitneden korkulur. Yaşlı kadınların sabah, akşam ve yatsıya çıkmasında bir beis yoktur. Bu Ebu Hanife’ye göre böyledir, İmameyn: “İhtiyar kadınlar bütün namazlara çıkabilirler, zira fitne yoktur, çünkü onlara rağbet azdır. Binaenaleyh bayram namazlarında olduğu gibi, burada da çıkmaları mekruh değildir.” demişlerdir. Ebu Hanife’nin delili şudur: “Fazla şehvetperestlik, ihtiyar kadınlara da musallat olmaya sevk eder. Binaenaleyh fitne melhuzdur.” Müteahhirîn-i ulema, genç ihtiyar bütün kadınların, bütün **namazlara çıkmalarını men’etmişlerdir**. Çünkü sair vakitlerde fâsıklar galibdir.

“El-înaye” adlı fıkıh kitabımız şu malûmatı veriyor: “Eskiden kadınlara namaza çıkmğa müsaade edilirdi. Sonraları bu, fitneye sebep olunca çıkmaktan men’edildiler. Tefsirde mezkûr-
dur ki: **وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ** (15:24)

“Vallahi sizden ileri gidenleri ve vallahi sizden geri kalanları bildik” mealindeki âyet-i celile kadınlar hakkında nazil olmuştur. Çünkü münafıklar kadınların avret yerlerini (yani ayak bileklerini) görmek için geriye dururlarmış. Filhakika Hz. Ömer (R.A.) kadınları mescidlere çıkmaktan men’etmiş, onlar da Aişe (R.Anha)’ya şikâyet eylemişlerdi. Hz. Aişe: **“Peygamber (S.A.V.), Ömer (R.A.)’ın bildiği bu günkü ahvali bilmiş olsa, sizlere çıkmak için izin vermezdi”** demiştir.

İşte ulemamız bununla istidlal ederek, genç kadınların mutlak surette namaza çıkmalarını men’etmişlerdir. Bugün fetva, bütün kadınların, bütün namazlara gelmelerinin mekruh olduğu merkezindedir. Çünkü fesad zahirdir. “El-İhtiyar” nam kitabında: **“Zamanımızda muhtar olan; zamanın bozukluğu ve kötülüklerin zuhuru sebebiyle, kadınların çıkmasının hiç caiz olmamasıdır”** deniliyor. “El-Kâfi”de de şöyle denilmiştir:

“Kadınların namaz için camiye gelmeleri mekruh olunca, vaaz meclislerine gelmeleri, bhusus ulema kıyafetine giren bazı cahillerin meclislerine devam etmeleri» evleviyetle mekruh olur. Bunu Fahr-ül İslâm (Pezdevi) zikretmiştir.

İşte Hanefilerin bütün fıkıh kitapları bu gibi sarahatlarla doludur.» (Büluğ-ul Meram tercümesi ve şerhi ci: 2, sh: 183)

Bir hadîste de:

«**Kadınlara ait mescidlerin hayırlısı, kendi hanelerinin içesisidir.**»(H.G. Hadîs No: 170) buyuruluyor.

Lemaat adlı eserde bu hakikat nim-manzum bir ifade ile şöyle beyan edilir:

إِذَا تَأَنَّثَ الرَّجَالُ السُّفَهَاءُ بِالْهُوسَاتِ { إِذَا تَرَجَّلَ النِّسَاءُ النَّاشِزَاتُ بِالْوَقَاحَاتِ

Mimsiz medeniyet, taife-i nisayı yuvalardan uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzul metayı yapmış. Şer’-i İslâm onları

Rahmeten davet eder eski yuvalarına. Hürmetleri orada, rahatları evlerde, hayat-ı ailede. Temizlik zinetleri.

Haşmetleri, hüsn-ü hulk; lütf-u cemali, ismet; hüsn-ü kemali, şefkat; eğlencesi, evladı. Bunca esbab-ı ifsad, demir-sebat kararı lâzımdır ta dayansın.» (Sözler sh: 727)

«Kadının, aile hayatında müdür-ü dahilî olmaksayıyetiy-le **kocasının bütün malına, evladına ve herşeyine muhafaza memuru olduğundan** en esaslı hasleti; sadakattir, emniyettir. Açıklık ise, bu sadakati kırar; **kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azabı çektirir.** Hatta erkeklerde iki güzel haslet olan, **cesaret ve sehavet kadınlarda bulunsa, bu emniyete ve sadakata zarar olduğu için ahlâk-ı seyyie-dendir, kötü haslet sayılırlar.** Fakat kocasının vazifesi, ona hazinedarlık ve sadakat değil, belki himayet ve merhamet ve hürmettir.» (Lem’alar sh: 198)

Evvela, ezvac-ı tahirata, dolayısıyla bütün müslüman kız ve kadınlara hitab eden ve onların kendi evlerinde âyat-ı İlahiyeyi ve ondaki hikmet, iman ve maneviyat derslerini tezekkür yani tekraren okumalarını emreden bir âyet şudur:

وَأَذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا

(33:34) **“Ey Peygamberlerin kadınları ve kızları! Evlerinizde tilavet olunup duran âyâtullahı ve hikmeti anın, toplanıp müzakere edin, yani Kur’anı ve Peygamberin sünnetlerini belleyin, düşünün.»** (Elmalılı Tefsiri sh: 3893)

(Bu âyetten ve buraya kadar geçen ifadelerden anlaşılıyor ki, kadınların dershanesi kendievleridir. Ayette geçen “ **فِي** **بُيُوتِكُنَّ** kendi evlerinde” ifadesi manidardır.)

Kısaltma İşaretleri

E.L.I *Emirdağ Lahikası (I.Cild)*, Risate-i Nur Külliyyatından, İstanbul 1989, 288 sh.

E.L.II *Emirdağ Lahikası (II.Citd)*, Risale-i Nur Külliyyatından, İstanbul 1989, 247 sh.

E.T. *Elmalılı Tefsiri (Hak Dini Kur'an Dili)*, Hamdi Yazır, II.Baskı, İstanbul 1960-1962

H.G. *Hikmet Gonceleri (500 Hadîs-i Şerif)*, Ömer Nasuhi Bilmen, II.Baskı, İstanbul 1963

İ.U. *İhya-i Ulum-üd Din Tercemesi*, Bedir Yayınevi, 1974 istanbul

K.H. *Keşf-ül Hafa*, Matbaat-ül Fünun, Haleb (2 cild)

L. *Lem'alar*, Risale-i Nur Külliyyatından, İstanbul 1986, 452 sh.

M.E. *Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı*, Mütercim: Hasan Ege, Ankara 1971

M.Nu. *Mesnevi-i Nuriye*, Mütercim: Abdülkadir Badılh, İstanbul 1980, 668 sh.

R.E. *Ramuz-ül Ehadîs*, Abdülaziz Bekkine, Milsan-1962, 2 cilt

S. *Sözler*, Risale-i Nur Külliyyatından, İstanbul 1985, 792 sh.

S.B.M. *Sahih-i Buharı Muhtasarı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından, II.baskı, 12 cild

T.T. *Tac Tercemesi*, Bekir Sadak, Sinem Matbaası, İstanbul 1968-1975

Lügatçe

akide: inanç

asrî: zamana uygun, yani din anlayışına aykırı fakat Avrupa'nın bozuk medeniyetine uygun yaşayış ve anlayış.

avret: erkeklerde göbekten diz kapağı altına, kadar, kız ve kadınlarda (fitne yoksa) yüz ve eller dışında bütün vücut avrettir. calib-i dikkat: dikkat çekici

devr-i cahiliyet: Cahiliyet devri. İslâm'dan önce Arabistan'daki hayat devri.

diyanet: dindarlık

ebeveyn: ana-baba

e hadîs: hadîsler

ehiller: aile efradı

ehval: korkular

eşedd: daha şiddetli

fâsık-ı müteahir: günahı açıkça ve utanmadan işleyen

ferzendane: evlada yakışır surette

fetret: Hak dinin olmadığı veya unutulup bilinemez hale geldiği zamanlar

fezail: üstün sıfatlar, faziletler

fisk: günah işlemek

Frengî: Avrupa'ya ait

gadr: zulüm, haksızlık
gamgin: kederli

habis: (ahlaken) pis
hamiyet-i millîye: ırkçılık
gayreti

haşmet: manevî değer sahibi olmak

hızlan: Allah'ın (cc) merhametinden mahrum kılınmak

hikmet-i teşriiye: kanun yapmada takib edilen hikmet ve gaye

hüsn-ü hulk: ahlâk güzelliği

hüsn-ü sîret: hal ve hareket güzelliği

hüsn-ü suret: yüz ve görünüş güzelliği

idlal et: doğru yoldan saptır

ihtilat: iç içe karışık

inabe: günahları terk ile Hakk'a dönüş

inkita': kesilme

irsiyet: mal payı

ismet: namusluluk

îstidad-ı fitri-

ye: yaradılıştan olan yetenek

istidlal ederek: delil tutarak

istiskal: çirkin bulmak, hoşlanmamak

ittiham: suçlanmak

kasem: yemin

kavvam: Aile hayatını dinin emirlerine göre nezaret ve idare eden erkek.
Aile reisi.

küfûv: denk, eş

me'huz: alınmış

me'yusane: ümitsizce

mehcur: uzak ve ayrı

meş'ur: şuur ve his edilen

meveddet: sevgi

mimsiz medeniyet: deni ve alçak medeniyet, yani medeniyet ismi altında ahlâksızca yaşanan hayat

muhtar: ulemanın tercih edip gerekli gördüğü hüküm

murakabe: kontrol

muvaahhidîn: Allah'ın (cc) birliğine tam mânada inanmış olan

mübrem: kaçınılmaz

mücizat: cezalandırmak

müfarakat: ayrılık

müfsid: tfsad edici, bozucu

mühin: hor ve hakir eden

mürebbi: terbiyeci

Müsebbib-ül Es-

bab: sebeplerin sahibi olan Allah (cc)

müteahhmn-i ulema: son devrin âlimleri. Sa'deddin-i Taftazanfdn önceki âlimlere mütekaddimîn; sondakilere de müteah-hirîn denir.

mütedeyyin: dindar

mütedeyyin: dindar

mütereddi: alçak

müteşekkil: meydana gelmiş

müteyakkız: uyanık

naşize: Kendisini kocasından üstün ve becerikli görüp itaat etmek istemiyen kadın.

neseb: soy, sülale

nisa: kadın

ref eylemiş: kaldırmış

refika-i ebediye: âhirette sonsuz devam edecek hayat arkadaşı

refika-i hayat: hayat arkadaşı

refika: hayat arkadaşı. Aile

rikkat-i cinsiyye: kendi cinsine acıma hissi

salabet-i diniye: dinde sağlamlık

seciye: huy, ahlâk

sefi: zevk ve eğlenceye düşkün

sehavet: cömertlik

sermedi: sürekli

sıhr: evlilikten doğan akrabalık

sulta: İktidar. Devlet gücünü elinde bulundurmak.

şab-ı emred: henüz yüzünde tüy gelmemiş genç

şehvetperestlik: nefsin isteklerine fazla düşkünlük

şeyn-aver: kusur ve sakatlık veren

tahassüngâh: sığınak, korunma yeri

tahdid: sınırlama, sınır koyma

tahyir: muhayyerlik vermek, yani; iki şeyden birini tercih etmek durumunda bırakmak

takbih edip: kötüleyip

taltif terziye: iyi davranmak ve cezalandırmak

te'sis: kurmak

te'yid: kuvvetlendirmek

tearuz: birbirine zıd düşmek

tedric: bir şeye yavaş yavaş alıştırmak

tedricen: yavaş yavaş ve zamanla

teessüs: meydana gelme

tenasül kanunu: nesil yetiştirme, türeme kanunu

tevellüd edecek: doğacak

tevhid: Allah'ın (cc) birliğini söylemek, hiç bir sebebin hiç bir şeye hiç bir tesirinin bulunmayıp hakiki tesirin yalnız Allah'ta olduğunu bilmek.

teyakkuz: uyanıklık kazanmak

ucub: kendi ibadetlerine güvenme

ukuk: hürmetsizlik, itaatsizlik etmek

vakar: ağırbaş

valide: ana

vaziyet-i ferzendâne: çocuğa yakışır olan durum

veled: çocuk

veliyy-ül emir: idareci

veyl: yazıklar olsun

vikaye: koruma

zaniye: zina eden kadın

zevç: koca, erkek eş

zevce: karı, kadın eş

zevi-l ukul: akıl sahipleri

zümreviye: bir sınıfa ait